2022 m. lapkričio 22 d.

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkei V. Čmilytei-Nielsen
Lietuvos Respublikos Seimo valdybai
Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komiteto pirmininkui Antanui Matului
Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komiteto pirmininkui Kaziui Starkevičiui

DĖL PREKYBOS TABAKO GAMINIAIS NEMATOMU BŪDU

Lietuvos verslo konfederacija, Asociacija „Investors' Forum" ir Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo taryba (toliau – verslo asociacijos) kreipiasi į LR Seimo Pirmininkę, LR Seimo valdybos narius, LR Seimo Ekonomikos ir Sveikatos reikalų komitetų pirmininkus **dėl į lapkričio 24 dienos LR Seimo posėdžio darbotvarkę įtraukto Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo Nr. I-1143 2, 17, 26 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 15(1) straipsniu įstatymo projekto Nr. XIIIP-3603(3) (toliau – Įstatymo projektas)**.

Manome, kad šiuo Įstatymo projektu siūlomas reguliavimas, kuriuo būtų nustatoma prekyba tabako gaminiais nematomu būdu, reikšmingai paveiks Lietuvos verslą, ypač prekybininkus, ir gali turėti neigiamų pasekmių, tame tarpe ir dar didesniam kontrabandinių cigarečių plitimui šalyje, todėl **pasisakome už papildomą siūlomos priemonės tikslingumo šiame kontekste įvertinimą.** Plačiau argumentus pristatome rašte.

Pirmiausia, **pabrėžiame, kad verslo asociacijų atstovaujami verslo subjektai visada pasisako už tai, kad turi būti griežtai laikomasi įstatymų**. Dabartinė situacija, susijusi su prekyba elektroninėmis cigaretėmis, itin kenkia skaidriai ir teisėtai veikiančių verslo subjektų reputacijai. Asociacijų nuomone, produktai, kurie yra draudžiami įstatymu, negali būti parduodami, o verslo subjektai turėtų laikytis ne tik įstatymo raidės, bet ir jo dvasios. Šiame kontekste suprantame, kad nesąžiningas kai kurių verslo subjektų veikimas paskatino sugrįžti prie diskusijos dėl tabako gaminių prekybos nematomu būdu.

Tačiau pažymime, kad prekybos tabako gaminiais nematomu būdu įvedimas nesprendžia šiuo metu ypač aktualaus nelegalios prekybos uždraustomis elektroninėmis cigaretėmis su skoniais klausimo, todėl nepritariame Įstatymo projektu siūlomam reguliavimui, kuriuo būtų įvedama prekyba tabako gaminiais nematomu būdu, kadangi tai nėra tikslinga priemonė spręsti prekybos elektroninėmis cigaretėmis su skoniais klausimą.

Svarstant bet kokį reguliavimą, susijusį su tabako gaminių prekybos draudimais, būtina įvertinti nelegalios tabako gaminių rinkos augimo ir toliau augančios cigarečių kontrabandos į Lietuvą veiksnius. Yra žinoma, kad **paskutinius trejus metus Lietuva susiduria su rekordiniais cigarečių kontrabandos iš Baltarusijos mastais**. Lietuvos muitinės duomenys patvirtina, kad beprecedenčiu mastu išaugo tiek cigarečių kontrabanda, tiek ir jos gabenimo būdų iš Baltarusijos įvairovė. 2021 metais muitininkai sulaikė didžiausią nelegalių rūkalų kiekį Lietuvos muitinės istorijoje – 21,64 mln. pakelių cigarečių, 60 t tabako, kurių bendra vertė – 81,56 mln. eurų[1]. 2020 m. – 16,6 mln. pakelių cigarečių ir 26 t tabako. Šių rūkalų vertė 60 mln. eurų. Lyginant su ankstesniais metais, 2019 metais sulaikyta 8,2 mln. pakelių kontrabandinių cigarečių, o 2018 metais – 6 mln. pakelių cigarečių. 2020 metais beveik visos (93 proc.) sulaikytos nelegalios cigaretės buvo pagamintos Baltarusijoje, o 2019 metais baltarusiški rūkalai sudarė 85 proc., 2018 metais – 61 proc. sulaikytų nelegalių cigarečių. Remiantis Lietuvos muitinės informacija, pastaruosius keletą metų

[1] Žr. 2002 – 2022 m. MKT atskleistų pažeidimų apžvalga, https://lrmuitine.lt/web/guest/280

visiškai pasikeitė ir teritorinės cigarečių kontrabandos sulaikymų tendencijos. Jei dar 2018 metais didžioji nelegalių rūkalų dalis ikiteisminiuose tyrimuose buvo sulaikoma šalies viduje, tai nuo 2019 m. aktyviausia kovos su šešėliu zona tapo pasienis su Baltarusija, kur tais metais įkliuvo 54 proc. visos kontrabandos. 2020 metais čia sulaikyta jau 64 proc. bendro nelegalių rūkalų kiekio.[2]

Šių metų pradžioje Lietuvos muitinė paskelbė, kad muitinės pareigūnai 2021 metais gerokai viršijo cigarečių kontrabandos sulaikymų rekordus ir pasiekė didžiausius veiklos rezultatus per 10 metų. Rūkalų kontrabandos srauto sudėtis pastaraisiais metais nekinta – pernai didžiąją dalį sudarė baltarusiškos cigaretės, gaminamos Gardino „Neman“ fabrike. Muitinės analitikams įvertinus kovos su kontrabanda rezultatus, matyti, kad 2021-aisiais toliau stiprėjo ir ryškėjo pastarųjų metų tendencijos: didėjo bendras kontrabandos srautų mastas ir intensyvumas, cigarečių slėpimo būdų įvairovė, bandyti nauji nelegalių rūkalų gabenimo maršrutai. Trigubai pagausėjo kontrabandos sulaikymų geležinkelio transporte, o didžioji dalis nelegalių rūkalų kaip ir anksčiau sulaikoma pasienyje su Baltarusija.[3]

Šie skaičiai neapima Valstybinės sienos apsaugos tarnybos ir Lietuvos Policijos sulaikymų ir duomenų.

Pažymėtina, kad didelė dalis kontrabandinių rūkalų nėra sulaikomi, bet patenka į Lietuvos juodąją rinką. **„Tuščių pakelių“ tyrimo rezultatai indikuoja, kad nelegalios cigarečių kontrabandos Lietuvoje vertė juodoje rinkoje siekia net 100 mln. eurų.**[4] Taip pat žinoma, kad dabartinė ekonominė situacija, susijusi su aukštomis energetinių išteklių kainomis ir augančia infliacija, dar labiau didina šios problemos mastą.

Esant šioms aplinkybėms ir dideliam kontrabandinių cigarečių vartojimo mastui, **prekybos nematomu būdu įvedimas stumtų tabako gaminius iš legalios prekybos dar giliau į šešėlį**. Manome, kad esant tokiems reikšmingiems cigarečių kontrabandos skaičiams, legali prekyba neturėtų būti dar labiau diskriminuojama. Nelegaliomis cigaretėmis „iš po prekystalio“ nesąžiningi prekeiviai prekiauja ir dabar, o, įvedus prekybą cigaretėmis nematomu būdu, „po prekystaliu“ atsidurs ir legalios cigaretės. Todėl **įvedus prekybą nematomu būdu dings ir simbolinis legalių cigarečių pranašumas prieš nelegalias, kurį suteikia galimybė būti matomoms viešai lentynose**.

Ketvirta, pažymėtina, **kad neigiamus finansinius padarinius dėl tabako gaminių prekybos nematomu būdu įvedimo pirmiausia patirtų verslas, kuris pastaruoju metu susiduria su finansiniais iššūkiais, kylančiais dėl išaugusių energetinių išteklių sąnaudų ir infliacijos**. Jei būtų įvestas Įstatymo projektu siūlomas reikalavimas tabako gaminiais prekiauti nematomu būdu, didžiausia žala būtų padaryta būtent smulkiesiems ir vidutiniams prekybininkams. Skaičiuojama, kad prie naujo reguliavimo turėtų prisitaikyti net 4000 smulkiųjų prekybininkų iš Lietuvoje veikiančių 4800 prekybos vietų. Žinoma, kad būtent smulkieji prekybininkai, kurių vaidmuo yra ypač svarbus kaimiškose vietovėse, mažesniuose miesteliuose, šiuo laikotarpiu ir patiria didžiausius iššūkius jų veiklai. Prieš kelerius metus Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo tarybos atlikto vertinimo skaičiavimais, vienos prekybos vietos pritaikymas galėjo kainuoti nuo 1200 iki 2500 eurų, atsižvelgus į augančias prekių ir paslaugų kainas – šiuo laikotarpiu šios išlaidos būtų reikšmingai didesnės. Papildomų išlaidų reikalautų ir darbuotojų apmokymas, ir kiti su naujo reguliavimo įvedimu susiję administraciniai kaštai. Šias aplinkybes gerai iliustruoja ir faktas, kad įregistravus Įstatymo projektą

---

[3] LR Muitinė, „Muitinės sandėliai lūžta nuo sulaikytos cigarečių kontrabandos – antrus metus viršyti nelegalių rūkalų sulaikymų rekordai“, https://lrmuitine.lt/web/guest/naujienos/aktualijos/aktualija?p_p_id=EXT_WPLISTALLNEWS&p_p_lifecycle=0&_EXT_WPLISTALLNEWS_obj_id=090004d2801592e9

[4] https://www.delfi.lt/verslas/verslas/baltarusisko-verslo-gijos-lietuvoje-lietuvos-rukoriai-lukasenkos-rezimui-sukrauna-desimtis-milijonu-euru.d?id=85635231

Seimui buvo pateikta peticija, pasirašyta 572 smulkiųjų ir vidutinio dydžio prekybininkų, kelianti nuogąstavimus dėl Įstatymo projekto tikslingumo bei poveikio jų veiklai. Dabartinių ekonominių iššūkių kontekste, šios išlaidos būtų ypač reikšmingos smulkiam ir vidutiniam verslui.

Galiausiai, apibendrinant rašte pristatytus argumentus, jei LR Seimas nuspręstų svarstyti minėtą Įstatymo projektą, prašome įvertinti, kad siūlomiems pokyčiams, susijusiems su prekyba tabako gaminiais nematomu būdu, įvedimui prekybos vietose reikalingas ilgesnis pereinamasis laikotarpis. Kitų šalių patirtis rodo, kad tokiam perėjimui pasiruošti verslams reikia ir suteikiama ne mažiau 2-3 metai.

Atsižvelgiant į rašte pristatytus argumentus, **prašome papildomai apsvarstyti Įstatymo projektu siūlomo reguliavimo tikslingumą ir nespręsti nesusijusios elektroninių cigarečių prekybos situacijos netikslinėmis priemonėmis**, stumiančiomis legaliai veikiantį verslą dar griežtesnio reguliavimo link. Šiandieniniame kontekste ypač aktualu, kad dar griežtesni veiklos apribojimai šiandien smulkiesiems prekybininkams neužtrauktų papildomos finansinės naštos ir nesudarytų sąlygų kontrabandai dar labiau plisti. Jei visgi LR Seimas nuspręstų palaikyti prekybos tabako gaminiais nematomu būdu įvedimą, siūlo numatyti ilgesnį pereinamąjį laikotarpį, įsigaliojimą numatant 2026 m. sausio 1 d. ir suteikiant daugiau laiko legaliai veikiančiam verslui prisitaikyti prie šių pokyčių.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo tarybos pirmininkė	Dalia Matukienė
Lietuvos verslo konfederacijos generalinė direktorė	Ineta Rizgelė
Asociacijos „Investors' Forum" vykdomoji direktorė	Rūta Skyrienė